

Aýaldan pygamber bolubilermi?

Category: Edebi makalalar, Kitapcy

написано kitapcy | 25 января, 2025

Aýaldan pygamber bolubilermi? AÝALDAN PYGAMBER BOLUBILERMI?

Musulman alymlarynyň fykh däbi arkaly bassyr-bussyr edýän möhüm meseleleriň biri-de «aýal pygamberler» temasydyr.

Umuman alanda, aýal pygamberiň bolmajagy barada gutarnykly gelinen netije ýok. Emma bu baradaky garaýyşlaryň, maglumatlaryň üstüni gömüp, üns merkezinden gyrakladyp bilipdirler.

Ýogsam bolmasa, Kuranyň esasanam Hezreti Merýem hakyndaky kyssasynda wahyý perişdesiniň onuňam ýanyna gelip gidendigini açyk-aýdyň beýan edilýär:

«...Bu ylahy habarda Merýemi-de ýat et. Hany, ol maşgalasyndan çykyp, gündogar tarapda bir ýere çekilipdi, özüni olardan çetde saklaýardy... (Perişde): «Men diňe Rebbiň ilçisi» – diýdi. «(Ol Reb), saňa päk ogul peşgeş etjek (diýýär).»

[b](Merýem süresi / 19:16-20)[/i]

Wahyý perişdesiniň (aýat getirýän perişde - t.b.) pygamberlerden başga hiç kimsä ugradylmandygyna seredenimide, Hezreti Merýemkñem pygamber bolandygyna şübhelenip bolmaz.

Hezreti How enemiz bilen bir hatarda köp sanly aýal pygamberiň ýaşap geçendigi mälimdir.

Muňa garamazdan şular ýaly hakykatyň din arkaly bukuljak bolunmagy we aýala alagöz garalmagy hakykatdanam düşnüksiz ýagdaý.

Meniň pikirimçe, munuň sebäbi aýalyň ýolbaşçy bolmagynyň öňüni almak üçin edilen zat. Şeýtmek bilen aýal başlyk, döwlet baştutany, kazy, mufti, häkim ýaly dolandyryjy we täsirli

häkimiýet mümkinçiliklerini berýän wezipelerden daşda saklanypdyr.

Şeýle wezipelere ýeten aýalyň äriniň guly bolmajagy ýa-da ärine hyzmat etmejegi belli bolansoň, ýolbaşçy wezipeleriň dini ulanmak arkaly aýala gadagan edilmegi iň amatly ýoly bolupdyr.

Şeýdibem «ärine boýun bolmak» düzgüni aýalyň depesinde taýak döwmegiň açaryna öwrülipdir.

Bu boýunça toslanyp tapylan ýüzlerçe hadys bar. Hatda Kurany-Kerimiňem «patriarhal» we «erkek merkezli» terjime edilmegi hem-de tefsir berilmegi-de şeýle garaýşyň dini medeniýet formasyna öwürilmegine uly goşant goşupdyr.

Şeýle ýagdaýda aýalyňam pygamberlik ýaly ylahy missiýa mynasyp görüldiği, onuň Allanyň ýanynda «adamkärçilik» we «takwa jogapkärçiligi» baglanyşygynda erkek bilen deňdigi hakdaky hakykaty iň bolmanda amal etme taýdan aradan aýrylypdyr.

Hakykatlaryň haçanam bolsa bir gün orta çykmak ýaly keşir hüýüniň bardygy ýatdan çykarylandygy üçin aýalyňam hemişe erkege boýun egip ýörjegi çak edilendir.

Ibrahim Sediýany ýaly ylmy-barlagçynyň günleriň bir günü öňe çykyp «Aýal pygamberler» ady bilen üç jiltlik eser ýazjagyny akyllaryna-oýlaryna getiren däl bolarly.

«Nefel» neşirýatynda çapdan çykan kitaba «müňlerçe ýyllyk tabulary ýykýan, süňňümize ornap, kök salyp giden fanatizmi we partiarhal-erkek agalyk sürüji aňyýeti ýer bilen ýegsan edýän üýtgeşik eser» diýip, baha berilýär.

Sediýani, eseriň maksadyny-da şeýle düşündirýär:

[i]»Yslam dünýäsiniň şu günki yzagalaklygyndan gutulmagy we täzeden janlanmagy üçin birinji gerek zat aýdyňlanmakdyr (renessans, ýagny, gaýtadan döremek, silkinmek, galkynmak - t.b.) Aýdyňlanmak üçinem birinji nobatda öwrenmeli zat – aýala hormatdyr. Adam diýilýän jandaryň bu dünýäde ýetip biljek iň ýokary derejesi bolan pygamberlik derejesine aýallary-da mynasyp görmegiň özi yslam dünýäsinde aýallara garşy gönükdirilen şahsy gatnaşyklaryň, aýaly «pes adam» ýa-da «ýarym akyllý» saýýan pekge aňyýetiň, aýallara garşy negatiw diskriminasiýanyň, aýala garşy sütemkärliğiň we basyşyň öňüni alyp biler».

Hakykatdanam, aýalyň orny, aýala alagöz seretmek, kemsitmek, urup-ýençmek, sögmek, basyş etmek diňe biz musulmanlaryň däl, bütin dünýäniň iň wawwaly meseleleriniň biridir.

Biz musulmanlar üçin iň uly utanç – aýala garşy şahsy gatnaşygyň we urup-ýençmeleriň yslamdyr Kurana goldanyp amala aşyrylmagydyr.

Hudaýa, yslama we Kurana töhmet atmakdan ýaman zulum, utanç bolubilermi?

Aýaly kemsitmehiň, urup-sögmegiň gollanmasy yslam bolup bilermi, heý?

Diniň we din adamlarynyň Kurany ýoýmagyny, hadys toslap tapmalaryny, galp fetwalaryny yslama dahylly etmegiň ahlak we wyždan taýdan hiç hili tutarygy ýok. Şeýle ahlaksyzlyk dini ýoýýanlara, özlerinden hadys oýlap tapýanlara we fetwa berýänlere degişli.

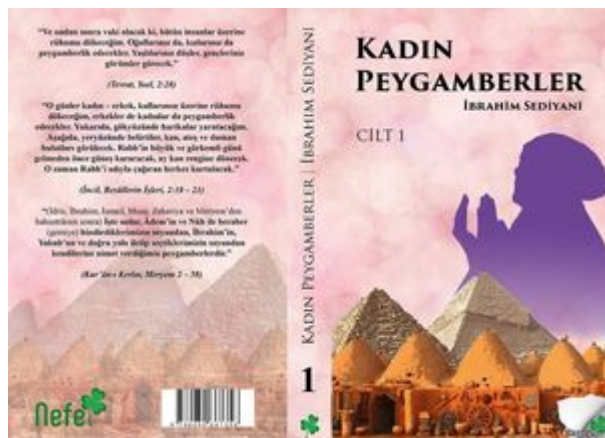
Gynansak-da, şu ýüzigaraçylygy dogry hasaplaýan birtopar musulman bar

Ýurdumyzda-da dini işler ministrligi bulen bir hatarda tarykatlar, jemagatlar, medreseler, ymam hatyp mekdepleri, guramaçylykly dini toparlar şeýle adamlary gylawlandyrmaga dowam edýärler.

Progressiw musulmanlaryň, intellektual ulamalaryň we ylahyýetçi intelligensiýanyň şeýle ýüzigaraçylygy aradan aýyrmak üçin alyp barýan göreşleriniň ýeterlik däldigi görnüp dur.

Sediýanyň ajaýyp ylmy işi bilen şol göreşe uly goşant goşjakdygyna ynanýaryn. Kitap zenan pygamberler boýunça ýazylan düýpli we diňe musulmanlar üçinem däl, beýleki dinner üçinem ilkinji işleriň biridir. Neşirýat hem bu hakda şeýle beýanat berdi:

«Pygamberler hakdaky bu kitap pygamberleriň ömri we alyp baran göreşleri hem-de ähli dinlere (musaýylar, isaýylar, yslam, otparazlyk, ezidilik, maniheýizm, hinduizm, buddizm, şintoizm), ähli mukaddes kitaplara we ýazgylara (Kuran, Injil, Töwrat, Talmut, Awesta, Hadyslar, Midraşlar, Ikan, Tibet ölüler kitaby), ähli antiki ýazuw ýadygärliklerine (şumer ýazgylary, müsür ieroglifleri, Amarna hatlary, Ölideňiz pergamentleri we babyl, şumer, med, mitanni, hett, gadymy müsür ýazgylary), ylmy eserlere (arheologiýa, taryhy eksponatlar) goldanyp ýazylypdyr. Şular ýaly düýpli iş mundan öň edilmändigi üçinem eliňizdäki kitabyň gymmaty uludyr».

Kitap tekjämizi bezäp biljek bu düýpli eseriň aýratynam diniň taryhyny öwrenijiler üçin gymmatly gollanma boljakdygy belli. Şeýle düýpli işiň hötdesinden gelip bilendigi üçin awtory we kitaby çap eden neşirýaty tüýs ýürekden gutlamak isleýän hem-de awtoryň şu sözüne goşulýandygymy-da aýdasym gelýär:

«...Aýallaryň kemsidilýän, äsgerilmeýän mirasyndan adamzat siwilizasiýasyna bähbitli ýagty ertirimizi gurup bilmeris. Adamzat prinsipleriniň beýgelmegi, ýer ýüzünde hoşgylawly we adalatly durmuşyň ornaşmagy, siwilizasiýanyň derejesiniň ýokarlanmagy diňe aýala goýulýan gadyr, aýalyň belende göterilmegi we mynasyp ornuna galdyrylmagy bilen mümkindir». Abdylbaky ERDOGMUŞ / @ab_erdogmus

Ýekşenbe, 22.05.2022 ý. Edebi makalalar